

АРИСТОФАН: *Жаби*. Превод од старогрчки, предговор и коментар Весна Томовска. Табернакул, 2000, pp. 245, 8°.

Аристофановите комедии заедно со грчките трагедии се скапоцено наследство на хеленската драмска поезија за универзалната духовност, а нивните преводи чест за секоја култура. Изданието за кое станува збор во овој приказ е прв коментиран превод на македонски јазик на некоја Аристофанова комедија (за сценско прикажување на македонски јазик преведени се уште две негови комедии; *Мир* во превод на Елена Колева и *Плућос* во превод на Катерина Колозова). Содржината на изданието со обем од 245 страници сегментирана е во две целини:

- Упатство за читање 9-56

- Аристофан, *Жаби* (превод со коментар) 57-239.

Комедијата *Жаби* е добар избор за воведување во Аристофан, за негово промовирање во една култура која сè уште го нема овој хеленски автор во својот преведувачки трезор. Таа е парадигма на аристофанска комедија, што подразбира автентично и автономно (значи различно од други и останати комедиографски облици во антиката) творечко сложување на поетичките елементи, нивно умножување и первертирање. Во екстензирањето на творечките средства Аристофан оди дотаму што го проширува и самиот поетички облик, комедијата станува и поетичка расправа. Полето на литературата е „светиот“ простор во кој се посветува удвоениот поет творец и поет теоретичар. Оваа комедија не е само уметнички артефакт кој со својата поетичка вредност си обезбедува достоинство место во канонот на незаобиколните книжевни вредности на светската култура, туку и своевидна теорија која партиципира во корпусот на т.н. поетика на поетите, не помалку релевантни во истражувањето на античката теорија на литературата.

Преведувањето од класичните јазици, од старогрчкиот и од латинскиот, секогаш подразбира претходна филолошка работа, или обработка, на текстот на оригиналот кој се преведува. Ова го бара природата и состојбата на пишаниот материјал кој е сочуван како античко наследство на западната цивилизација. Имено, допиорот со античкиот автор никогаш не е директен, туку секогаш многуслојно посредуван. На освестувањето на ваквото посредништво инсистира авторот на преводот на *Жаби* од Аристофан, Весна Томовска, која во предговорот на ова издание вели: „Книжевната комуникација во која испраќачот на пораката е антички автор за современиот реципиент е умножена метакомуникација. Античкиот книжевен текст за многу кусо време станал метатекст; го изгубил примарниот облик на автографот и веќе во првиот препишувач добил нов, или мета-автор. Метаморфозите на автентичниот текст станале прототекстови за следни метакомуникации во кои некои други мета-автори ќе создаваат нови метатекстови. Ова оддалечување од античкиот текст, стимулирано од времето и јазикот, има своја спротивставена тенденција на приближување во прилично разгранетиот спектар на класичнофилолошки и други ангажмани како повторени обиди на фрагментарно и привремено стабилизирање на примарната, значи автентичната книжевна комуникација и на нејзините примарни, односно автентични членови.“ Неопходноста од филолошка обработка на оригиналот авторот на

овој превод ја докажува и низ многубројните белешки на ова издание на преводот на *Жаби*, во кои на конкретни места во текстот се коментираат и селектираат различните лексички варијанти од ракописната традиција и другите критички решенија.

Покрај филолошките белешки, обемиот експликаторен апарат на ова издание на преводот на *Жаби* го сочинуваат и бројни белешки од книжевно теоретска и стилистичка природа. Ова дополнување на текстот на комедијата е одлика на секое сериозно издание како неопходна смерница во воспоставување на автентична комуникација со Комедиографот. Аристофановата комедија е неobiчно сложен поетички облик кој бара разглобување на сите елементи на поетската граѓа, отворање на сите можни семантички слоеви и нивно метаинтегрирање во разгранета поетичка состојба. Кај Аристофан ништо не е еднозначно, па ни самиот автор; тој во комедиите кои ги гради истовремено е и читател на други автори (артикулирано низ бројните цитати и алузии) и создавач на комичко дејство и коментатор на создаденото. Идентификацијата на интертекстуалните релации како неопходна херменевтичка постапка, во ова издание направена е со бараната прецизност и исцрпност. Инвентивноста во поетичкиот облик Комедиографот ја засилува со креативниот однос кон јазикот. Имено, тој не само што ја дополнува и збогатува семантичката вредност на лексичкиот материјал, туку и го проширува со нови и само еднаш употребени (*ἀπαξ λεγόμενα*) зборови. Креативното проширување на лексичкиот материјал е уште една одлика на аристофанскиот дискурс која бара неопходна експликација што ќе ги понуди можните решенија во потрага по адекват, кој ќе сугерира автентична семантичка содржина. Ваквите случаи во ова издание на *Жаби* во самиот превод на текстот се пренесени со семантика идентична на онаа во оригиналот, додека во соодветната белешка се објаснети можните референци со другите поетички елементи на текстот во остварувањето на неговата комичка задача.

Покрај преводот и коментарите, ова издание на *Жаби* има и воведна студија духовито насловена како Упатство за читање. Поради временската и просторна дистанца секој антички автор заслужува соодветно претставување и воведување на читателот во автентичен контекст за негова соодветна рецепција. Кога се работи за автор кој досега не бил книжевно обработуван или претставен низ превод, тогаш потребата од вакво воведување се умножува. Оттаму обемот и тематски разгрането Упатство кое има задача не само да воведи во Аристофан туку и во старата античка комедија која го има единствениот сочуван претставник токму во овој комедиограф.

Валериј Софрониевски
Филозофски факултет, Скопје